

1. Yhteisö ja yhteiskunta Ydinsisällöt

Yhteisö ja yhteiskunta

Mikä pitää ihmisiä yhdessä?

- Tönnies: yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen sosiaalinen side
- Weber: rationaalis-legaalinen side
- karismaattinen sosiaalinen side

Kuka luo sosiaalista toimintaa?

- Yksilöt tekevät valintoja.
- Yhteiskunnalliset rakenteet ohjaavat valintoja.

Yhteisöjen piirteitä

Tönnies: Mikä pitää ihmisiä yhdessä?

Side	Yhteisöllinen	Yhteiskunnallinen
Yhdistävä tekijä	Yhteiset arvot	Rakenteet
Yhteisöön kuuluminen	Itseisarvo	Välinearvo
Esimerkki	Kaveriporukka, pieni keskiaikainen kylä	Suomalainen nyky-yhteiskunta

Taito: Termin merkityksen tunnistaminen

- Samalla termillä voi olla eri asiayhteyksissä eri merkitys.
- Esimerkiksi individualismi voi tarkoittaa
  - yleiskielessä yksilöllisyyden korostamista
  - ontologiassa näkemystä, jonka mukaan maailman koostuu vain yksilöolioista
  - tieteenfilosofiassa näkemystä, jonka mukaan tutkimuksessa on keskityttävä yksilöolioihin tai yksilöihin
  - talousfilosofiassa näkemystä, joka painottaa yksilön oman taloudellisen edun tavoittelua
  - etiikassa näkemystä, jonka mukaan on painotettava yksilön onnellisuutta tai hyvää.
- Filosofisessa keskustelussa on tärkeää määritellä termit, jotta keskusteluun osallistujat puhuvat samasta asiasta.

2. Poliittisen filosofian suuret linjat Ydinsisällöt

Poliittinen filosofia:

- taustalla antiikin kaupunkivaltion, *poliksen*, yhteiselämän järjestäminen
- tutkii ihmistä poliittisena olentona, valtion lakien luonnetta, tehtäviä ja oikeutusta sekä oikeudenmukaista hallintotapaa

Yhteiskuntafilosofia:

- taustalla 1600-luvulla syntynyt yhteiskunnan ajatus
- tutkii ihmisten sosiaalisuutta sen eri muodoissa

Aristoteleen politiikka

	Yksi hallitsija	Monta hallitsijaa	Hallitsijana enemmistö
Ajetaan omaa etua	Tyrannia	Oligarkia	Demokratia (kansanvalta)
Ajetaan kaikkien etua	Monarkia	Aristokratia	Politeia (kansalaisvalta)

Taito: Yhteiskuntafilosofisten kysymysten esittäminen

- Yhteiskuntatieteissä tutkitaan yhteiskuntaa ja sen ilmiöitä mm. havainnoimalla ja luokittelemalla havaintoja.
- Yhteiskuntafilosofiassa pohditaan yhteiskuntaa koskevia asioita. Lähtökohtana on käsitteiden määrittely tai yhteiskuntatieteiden saavuttamat tulokset.
- Esimerkkejä yhteiskuntafilosofisista kysymyksistä:
  - Kenelle valta kuuluu?
  - Miten sukupuoli vaikuttaa ihmisen asemaan yhteiskunnassa?
  - Miten syrjäytyminen määritellään?
- Filosofiassa kysyminen on tärkeää. Kysymykset saavat ajattelemaan asioita uudella tavalla.

3. Moderni yhteiskuntafilosofia

Ydinsisällöt

Yhteiskuntasopimusteoriat

- **Luonnontila** on ajatuskoe siitä, millaista ihmisten elämä olisi ilman yhteiskuntaa.
- **Yhteiskuntasopimuksella** sovitaan yhteiskunnan perustamisesta ja sen vallanjaosta.
- Klassisia yhteiskuntasopimusteorioita ovat esittäneet Jean-Jacques Rousseau, Thomas Hobbes, John Locke ja Immanuel Kant.
- Nykyfilosofiassa yhteiskuntasopimusteoriaa edustaa John Rawls.

Thomas Hobbesin yhteiskuntasopimusteoria

- ”Ihminen on ihmiselle susi” ja tästä syystä luonnontilassa vallitsee ”kaikkien sota kaikkia vastaan”.
- Ihmisen elämä luonnontilassa olisi ”häijy, raaka ja lyhyt”.
- Yhteiskuntasopimuksessa yksilöt tinkivät omista eduistaan ja vapaudestaan saadakseen valtion suojeluksen.

Poliittisen ja yhteiskuntafilosofian suuret linjat

Klassinen poliittinen filosofia antiikissa ja keskiajalla

- ihminen luonnostaan yhteisöllisenä olentona
- demokratia valtiomuotona ja sen kritiikki
- hyvän hallitsijan ja kunnollisten alamaistenluonne

Moderni yhteiskuntafilosofia uuden ajan alusta

- yhteiskuntasopimusteoriat
- moderni valtio ja kansalaisyhteiskunta erillään
- kansalaisyhteisöjen synty
- liberalismien ja individualismin nousu

Valtio ja kansalaisyhteiskunta

Valtio

- käyttää julkista valtaa
- huolehtii hallinnosta ja lainsäädännöstä

Kansalaisyhteiskunta

- edistää erilaisia asioita yhdistysten, järjestöjen ja yhteisöllisen toiminnan kautta

Taito: Anakronismien välttäminen

- Anakronismi on jonkin asian sijoittamista väärään aikakauteen.
- Filosofiasa sillä tarkoitetaan yleensä historiallisten ajattelijoiden ajatusten analysointia myöhemmin syntyneillä käsitteillä ja jaotteluilla.
- Esimerkiksi antiikin yhteiskuntafilosofiasta puhuminen on anakronismi, koska yhteiskunnan käsite syntyy vasta 1600-luvulla.

4. Valtion tehtävät Ydinsisällöt

Mitkä kaksi etua Locken mukaan ihmisellä on valtiossa verrattuna luonnontilaan ilman yhteiskuntaa?

”Ihmiset ovat, kuten sanottu, luonnostaan vapaita, tasavertaisia ja itsenäisiä. Siksi ketään ei voida ilman hänen omaa suostumustaan riistää tästä tilasta ja alistaa toisen ihmisen poliittiseen valtaan. Ihminen voi luopua luonnollisesta vapaudestaan kansalaisyhteiskunnan kahleiden hyväksi vain sopimalla muiden ihmisten kanssa liittymisestä ja yhdistymisestä yhteisöksi. Näin he tavoittelevat mukavaa, turvallista ja rauhallista keskinäistä elämää. Heidän omaisuutensa on turvassa yhteisön sisällä, ja he saavat paremman turvan ulkopuolisiin nähden.”
(John Locke, *Tutkielma hallitusvallasta*. Suomentanut Mikko Yrjönsuuri.)

Kaksi näkemystä valtiovallan oikeutuksesta

Thomas Hobbes

- Ihmiset ovat itsekkäitä mutta järkeviä.
- Väkivaltaoikeuden rajaaminen valtiolle turvaa yhteiskuntarauhan.
- Valtiolla ei tule olla muita tehtäviä.
- Valtiota vastaan ei saa nousta.

John Locke

- Ihmiset ovat luonnostaan hyvántahtoisia.
- Joissain tilanteissa ihmisille tulee kuitenkin yhteenottoja, joiden selvittämiseen tarvitaan valtiota.
- Valtion tulee turvata ihmisten perusoikeudet, kuten oikeus elämään, vapauteen ja omaisuuteen.
- Valtiovaltaa vastaan saa kapinoida.

Valtion tehtävät

- Max Weberin minimimääritelmän mukaan valtio on poliittinen organisaatio, jolla on vakituista virkakuntaa ja yksinoikeus käyttää väkivaltaa sen rajojen määrittelemällä maantieteellisellä alueella.
- Valtion tehtäviksi voidaan katsoa myös
  - yksilön oikeuksien turvaaminen
  - yleinen turvallisuuden ylläpitäminen
  - tuomiovallan käyttäminen
  - hyvinvoinnin turvaaminen.

Taito: Aineistotehtävät filosofian ylioppilaskirjoituksissa

- Mahdollisia aineistoja: videot, kuvat (pilakuvat, sarjakuvat, meemit jne.), alkuperäistekstit
- Oli aineisto mikä tahansa, muista liittää se johonkin filosofiseen kysymykseen.
- Lue tarkkaan, mitä tehtävänannossa pyydetään tekemään (pohdi, analysoi, erittele, vertaile jne.).
- Jäsennä varsinkin pitkät vastaukset ennen kirjoittamista esim. käsitekartan avulla tai ranskalaisin viivoin.

Taito: Aineistotehtävät filosofian ylioppilaskirjoituksissa

- Käytä aineiston kanssa apuna esim. seuraavia kysymyksiä:
  - Mihin filosofiseen kysymykseen tai teemaan aineisto liittyy?
  - Mihin filosofian osa-alueeseen aineisto liittyy?
  - Mikä on aineiston konteksti eli asiayhteys?
    - Edustaako se jonkin koulukunnan (esim. rationalistit, eksistentiaalistit, yhteiskuntasopimusteoreetikot) näkemystä?
    - Miltä aikakaudelta (esim. antiikki, keskiaika, uuden ajan alku, nykyaika) se on?
    - Mihin keskusteluun (esim. rationalismi–empirismi-kiista) se liittyy?

Taito: Aineistotehtävät filosofian ylioppilaskirjoituksissa

- Voit harjoitella erityyppisiä yo-tehtäviä täällä:
<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/02/26/filosofian-harjoitustehtavia-lukiolaisille>
- Kannattaa myös lukea sensorin vinkit täältä:
<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/04/28/filosofian-yo-kokeessa-voimenetta-pisteita-kirjoittamalla-turhuuksia-8>
- Viimeisimmät yo-kysymykset löydät täältä:
<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/12/15/yo-kokeet-filosofia>
- Minkälaisia aineistoja niissä on ollut?

5. Vapaus ja valtio

Ydinsisällöt

Vapauden muodot

Negatiivinen vapaus – vapautta jostakin

- rajoitusten ja esteiden poissaolo
- esimerkiksi vankilasta vapautuneen vangin vapaus hakea itselleen töitä

Positiivinen vapaus – vapautta johonkin

- mahdollisuus aidosti toimia yhteiskunnassa
- esimerkiksi vapautuneen vangin tukitoimet ja vankilassa saama koulutus, joilla hänen työnsaantimahdollisuuksiaan vapautumisen jälkeen edistetään

Positiivinen ja negatiivinen vapaus

Positiivinen vapaus:

vapaus saada jokin; esim.
mahdollisuus
terveydenhuoltoon

Negatiivinen vapaus:

vapaus jostakin; esim.
vapaus syrjinnästä

Negatiivinen vapaus

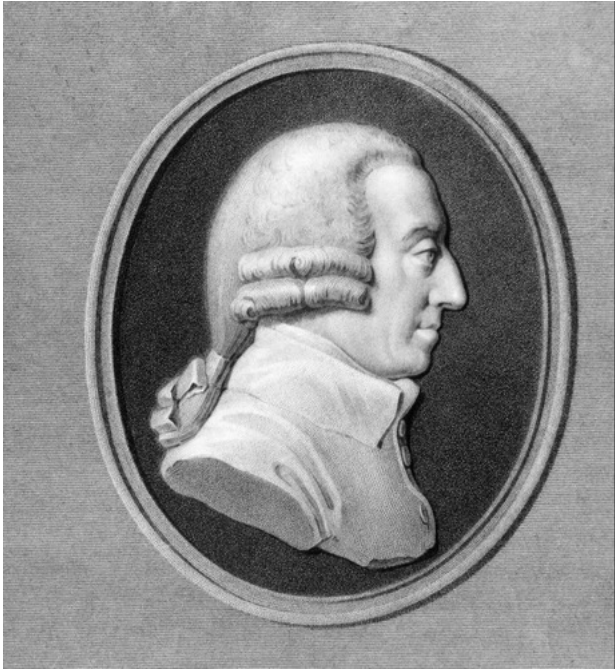
- Liittyy tyypillisesti ajatukseen, että valtion tulisi puuttua yksilön elämään mahdollisimman vähän.
- Korostaa yksityisen tuotannon ja palveluiden ensisijaisuutta suhteessa verovaroin ylläpidettyyn julkiseen sektoriin.
- Taustalla individualistinen ihmiskäsitys, jokaisen tulee voida päättää itse omista asioistaan, myös rahoistaan.
- Yhdistyy luontevasti ”jokainen on oman onnensa seppä” -ajatteluun.

Positiivinen vapaus

- Liittyy tyypillisesti ajatukseen, että valtion tulee mahdollistaa jokaiselle tasa-arvoinen mahdollisuus osallistua yhteiskunnan toimintaan.
- Korostaa usein verotusta ja sen avulla toteutettujen julkisten palveluiden merkitystä, kuten julkista koulutusta terveydenhuoltoon.
- Taustalla kommunitaristinen ihmiskäsitys; yhteisön, eritoten hyvässä asemassa olevien, on tuettava heikoiten pärjääviä.
- Yhdistyy luontevasti ajatukseen yhteisöllisestä huolenpidosta.

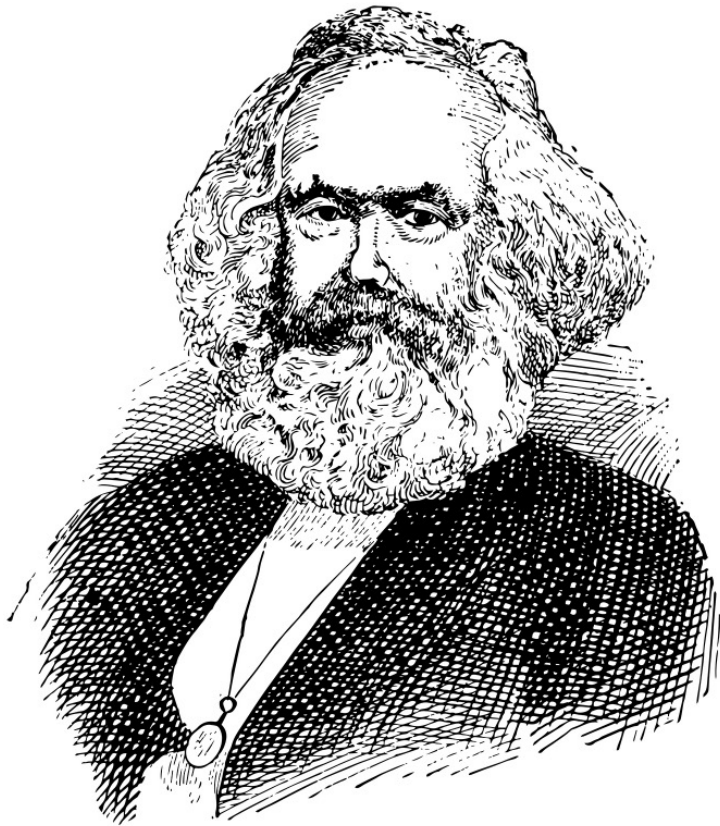

Adam Smith

- Vapaita markkinoita ohjaa ns. näkymätön käsi, eli yksittäisen toimijan pyrkimys mahdollisimman suureen omaan hyvään johtaa samalla kaikkien yhteiseen hyvään.
- Kuluttajat ovat rationaalisia ja pyrkivät ostamaan parasta mahdollista laatua parhaalla mahdollisella hinnalla.

Karl Marx ja markkinatalouden kritiikki

- Vapaa kilpailu johtaa tilanteeseen, jossa isot yritykset hallitsevat monopoliasemassa.
- Markkinatalous suosii ihmisiä, joilla on pääomaa, eli ovat jo valmiiksi rikkaita.

Taito: Sananvapauden käyttäminen

- Sananvapaus on perusoikeus, johon kuuluu omien mielipiteiden esittäminen sekä toisten mielipiteiden lukeminen tai kuunteleminen julkisuudessa.
- Sitä käyttämällä ei saa rikkoa toisten perusoikeuksia tai -vapauksia.
  - Esim. yrityssalaisuuksia ei saa paljastaa tai toisten yksityisyyttä loukata.
- On hyvä kyetä perustelamaan sanomisensa, olla valmis vastaanottamaan kritiikkiä ja kantamaan seuraukset.

